

Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag GmbH Stuttgart, Germany. Copyright © 2009.

2. Біловус Л. Теорія інтертекстуальності: Становлення понять, тлумачення термінів, систематика / Л. Біловус // Терн. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т.: Видавець Стародубець, 2003. – 36 с.

3. Дронова Е. М. Интертекстуальность и аллюзия: проблема соотношения / Е.М. Дронова // Язык, коммуникация и социальная среда. – 2004. – Вып. 3. – Воронеж: ВГУ. – С. 92-96.

4. Келлер Ф. Драма і драматургія Хайнера Мюллера 1956-1988 pp. / Ф.Келлер // Петербургский театральный журнал : интернет-журнал. – 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ptj.spb.ru/blog/est-stepen-ugneteniya-rpripinaemaaya-za-svobodu/> (дата обращения: 08.01.2018).

5. Колязин В.Ф. Комментарии // Мюллер Х. Проза. Драммы. Эссе. Диалоги. – М.: РОССПЭН, 2012. – С. 486–523.

6. Федоренко Л. Х. Мюллер vs. В. Шекспір: «Гамлет-машина» як авторська концепція постдраматичного театру/ Лариса Федоренко // Брехтівський часопис (Brecht-Heft): статті, доповіді, есе: Збірн. наук. праць (філолог. науки): № 4. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 162 с. – С. 157-160.

7. Федоренко Л. «Фатцер» Бертольта Брехта і Гайнера Мюллера як Lehrstück-драматургія // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». – 2020. – № 83. – С. 47-53.

Польщак А.Л.

старший викладач, здобувач,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

**ЗНАЧЕННЄВЕ ПОЛЕ «БОРТЬБИ»
У КОНЦЕПТІ НЕБА РОМАНУ «ЛЮДИНА,
ЯКА БУЛА ЧЕТВЕРГОМ» Г.К. ЧЕСТЕРТОНА**

Г.К. Честертон, ушавлений англійський письменник 20 століття, належить до грона письменників так званого католицького, а ширше християнського відродження, а його «Людина, яка була Четвергом» – один із найкращих його романів. Твір відповідає не лише викликам часів самого письменника, а й залишається актуальним і для сьогодення своїми роздумами про природу людини і суспільства.

Метою даної розвідки є показати, як аналіз функціонування концепту неба допомагає відчутти нюанси у контексті вияву протистоянь у художньому світі твору.

Ведучи мову про концепти, слід передусім підкреслити, що вони пов'язані як із художнім повідомленням, так і зі сприйняттям читача, являючи собою «згустки» різних сенсів. Вагомою рисою концептів є їх здатність притягувати до себе численні протилежні асоціації. Ядро вербального концепту – всі згадки цього слова та словосполучень із ним. Для дослідження концепту звертаються до етимології, історії, асоціацій, аналізують сполучуваність цієї лексеми у групі текстів, розглядають дериваційні зв'язки лексеми, виявляють елементи концепту й визначають їх взаємозв'язки [2, с. 20-21].

Так слово «небо» (англійською, мовою оригіналу твору, «sky») походить із Middle English (англійської мови з приблизно 1150 до 1470 років), яке у множині також позначає хмари. А у середньоанглійську слово «sky» потрапило із давньоскандинавської мови, у якій позначало хмару також і в однині. Цікаво, що на початку роману Честертон «Людина, яку звали Четвергом» відбувається знаменна подія появи у Шафрановому парку нового поета порядку Габрієля Сайма, який протистоїть поету анархії Грегорі, що королював у тій місцевості вже довгий час. Ця подія – точка відліку початку неймовірних подій у житті героїв, які виявляють неочікувані парадокси, і вона супроводжується незвичайним заходом, виглядом неба. Небо і земля ніби наближаються одне до одного. Земля описується автором як хмарина – так небо ніби спускається на землю.

Функціонування концепту неба, котрий включає у себе також власну назву Шафранного парку (адже шафранний також значить і темно-помаранчевий), що вписується у незвичайні кольори заходу сонця того дня, допомагає також у тому, щоб позначити перехід поля бою добра зі злом із неба на землю. Небо і землю починають все більше об'єднувати не лише кольорові палітри, а й просторові обриси: «The suburb of Saffron Park lay on the sunset side of London, as red and ragged as a cloud of sunset» [3, ch. I, p. 4]. («Передмістя Шафранного Парку, яке було розташоване на захід від Лондона, виглядало таким же почервонілим та кострубатим, як і хмара при

заході сонця¹». Як перегукування із одним із основних мотивів твору протиставлення анархії та порядку, слово «gagged» (в основному прямому значенні у даному контексті «having a rough or irregular surface or edge») окрім кострубатості несе значення невпорядкованості.

Габріель Сайм – цікавий персонаж із тої точки зору, що він є символічним уособленням як ангела, так і людини. Саме ім'я головного героя Габріеля Сайма – також значуще, оскільки Сайм наводить на думку про Симона-Петра із Нового заповіту до того часу, коли він став головою Христової Церкви і виявляв свою гарячкуватість, але й готовність до відстоювання своїх переконань та віри у боротьбі. А перше ім'я героя Габріель наводить на думку про архангела Гавріїла, ангела світла, який є вісником важливих повідомлень від Бога в християнському переданні.

На належність до неба Сайма вказує авторський натяк – «So all the Saffron Parkers looked at him as if he had that moment fallen out of that impossible sky» [3, ch. I, p. 5]. («Тож, весь Шафранний парк дивився на нього так, ніби він щойно впав з цих неймовірних небес»). Цю належність також виявляє слово «empyrean» – «емпіреї» (у значенні неба, згідно з уявленнями ранніх християн і давніх греків – найвища частина неба, наповнена світлом і вогнем, де перебувають небожителі та святі), котре належить до ядра концепту неба, і контекст вживання якого натякає на якусь таємницю, котра присутні у подіях, що відбуваються («The very empyrean seemed to be a secret» [3, ch. I, p. 5]. «Самі небеса, здавалося, сповнилися таємницею»). Цю таємницю можна пов'язати із парадоксами, які зустрічає Сайм, відкриваючи у ворогах друзів і навпаки.

Синонім до слова «sky» – «heaven», і значення останнього також обіграються автором, оскільки небо, яке особливо розуміється як небосхил, на якому знаходяться сонце, місяць, планети і зірки. – це зовсім не перше значення слова. Перше його значення – місце, яке багатьма релігіями вважається місцем перебування Бога чи богів та ангелів. Тут же в тексті з'являються «сліди» вірогідних ангелів – поета-анархіста оповідач порівнює із напівангелом-напівмавпою:

¹ Тут і далі переклад мій – П. А.

«He seemed like a walking blasphemy, a blend of the angel and the ape» [3, ch. I, p. 5]. («Він здавався ходячим богохульством, поєднанням ангела з мавпою»).

Отже, у романі існують прототипи, які відображають боротьбу ангелів світла і темряви. І ця боротьба переноситься на землю, втягуючи в неї людей, котрі готові боротися зі злом. Так, один із членів Ради днів тижня, котрий зрештою виявляється співробітником відділу поліції з боротьби з анархізмом, у момент відчаю погрожує кулаком небу, яке є місцем перебування і ангелів, що перейшли на сторону зла.

Як уособлення людини, Сайм інтуїтивно чи усвідомлено відчуває покликання до боротьби зі своїми страхами і з тим, що, як йому здається, майже не до снаги перемогти, у контексті боротьби із сильним злом: «Fight the thing that you fear. You remember the old tale of the English clergyman who gave the last rites to the brigand of Sicily, and how on his death-bed the great robber said, 'I can give you no money, but I can give you advice for a lifetime: your thumb on the blade, and strike upwards.' So I say to you, strike upwards, if you strike at the stars" [4, ch. VIII, p. 56]. («Борись із тим, чого ти боїшся. Пам'ятаєте стару оповідь про англійського священика, який уділяв останні таїнства сицилійському розбійнику, і як на своєму смертному одрі великий злодій сказав: «Я не можу дати Вам грошей, але можу дати пораду на все життя: беріть у руки клинок і бийте угору!» Тож і я Вам кажу, бийте догори, якщо прагнете сягнути зірок»). У такій оповіді віддзеркалюються переконання і самого Честертона, котрий вважає, що «буття є добрим не тому, що все йде до кращого, а тому, що воно протистоїть небуттю, і, чим би не скінчилася битва, треба із вдячністю приймати саме її ризик, її невирішеність, її непередбачуваність, з якою... пов'язана свобода людського вибору» [1].

Боротьбою також у творі сповнені стосунки Бога та людини, оскільки вони мають різну перспективу бачення. Це виявляється у зустрічі Габріеля із таємничим посадовцем поліції (котрий потім виявляється втіленням Божої особи), який приймає його на службу з огляду на прагнення Сайма її виконувати. Габріель вважає наймовірним бути готовим до виконання якихось обов'язків лише через прагнення це робити. А для цього загадкового посадовця

очевидно зворотнє: «"All right. You are engaged". Syme, quite swept off his feet, made a feeble fight against this irrevocable phrase» [3, ch. IV, p. 32]. («– Гаразд. Ви прийняті.» Сайм, спантеличений, зробив нерішучу спробу протистояти цьому категоричному вирокі.) Тож, майже неймовірне у людському вимірі, є природнім у трансцендентному. Тут, у протиставленні вступають у діалог поняття світу матеріального і одухотвореного. І тут також виявляються переконання самого автора, у рядках якого відчувається атмосфера боротьби і який вважав, що любов, а отже готовність до дій, перемагає дияволичне зло [4, ch. XX].

Отже, функціонування концепту неба у романі Честертон «Людина, котра була Четвергом», допомагає виокремити аспекти боротьби, які існують у творі. Це як космічне протистояння добра і зла, так і внутрішня боротьба людини із тим, що може її обмежувати через страхи, як і відкриття через готовність до цієї боротьби нових потенцій у людині.

Список використаних джерел:

1. Аверинцев С.С. Гилберт Кит Честертон, или Неожиданность здравого смысла // Г. К. Честертон. Писатель в газете: художественная публицистика. М., 1984. С. 329–342. URL: www.chesterton.ru/about-gks
2. Титова Ю.В. Структура концепта и методы его описания. *Вестник УлГТУ*. 2010. № 4(52). С. 16–21.
3. Chesterton G. K. The Man Who Was Thursday. 128 p. URL: www.freeclassicebooks.com (дата звернення: 15.04.2020).
4. Ward M. Gilbert Keith Chesterton. URL: www.gutenberg.org (дата звернення: 15.04.2020).